

3. Змінюється стратегія ВНЗ по забезпеченню випускників професійними компетенціями, що відповідають новим вимогам ринку праці. Для цього необхідно проявити новаторство в методиках викладання і організації навчального процесу.

4. Швидке застарівання отриманих знань при підготовці кадрів робить необхідним перенести акцент з методик освоєння тільки масових об'ємів формальних знань на формування культури саморозвитку, методів і підходів нарощування актуальних знань і умінь, тобто інструментів безперервного навчання. У результаті з'являється якісно новий продукт освіти: професіонал, що добре навчається. Але для цього потрібно створити мотивацію у студентів до навчання.

Тому в умовах розбалансованості ринку праці і ринку освітніх послуг в Україні нагальною потребою стає переорієнтація вищої школи на багаторівневу систему підготовки кадрів. Вищий навчальний заклад в сучасному українському освітньому просторі може закріпити своє положення в системі «інститут – студент – роботодавець» лише за рахунок виявлення реальних складових попиту потенційних споживачів-роботодавців щодо підготовки фахівців, конкурентоспроможних на ринку праці [1]. Однак, слід визнати, що сучасна система вищої освіти в Україні поки ще не забезпечує випереджального розвитку професійно орієнтованої вищої освіти. Професійні освітні програми не забезпечують одержання випускниками сучасних кваліфікацій. Інерційність системи освіти в принципі не дозволяє їй мобільно реагувати на швидку зміну виробничих технологій. У зв'язку із цим перспективним напрямом модернізації освіти ми вважаємо формування прикладних кваліфікацій майбутніх експлуатаційників у навчальних центрах сучасних фірм, що розробляють і використовують високі технології.

Висновки. Таким чином, на основі вищевикладеного ми виділяємо наступні пріоритети освіти, що сприяють демократизації освітнього процесу:

- європейський рівень якості й доступності освіти;
- духовні орієнтири освіти;
- демократія в освіті;
- розвиток суспільства на основі нових знань.

Важливо на основі цих пріоритетів виробити конкретні соціальні механізми створення умов для розвитку особи і творчої самореалізації кожного громадянина України, виховання покоління людей, здатних ефективно працювати і вчитися впродовж життя, оберігати і примножувати цінності національної культури і громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну і правову державу як невід'ємну складову європейського і світового співтовариства.

Бібліографічні посилання:

1. Выпускник вуза в современном социокультурном пространстве : монография / под общ. ред. Е. А. Подольской ; [авт. кол.: Е. А. Подольская и др.]. – Харьков : Изд-во НУА, 2011. – 416 с.
2. **Жорнова О.** Сучасна вища школа: to be or not to be? / Жорнова Ольга, Жорнова Олена // Вища школа. – 2011. – № 7-8. – С. 74-83.
3. **Зуєв В.** Криза освіти: український контекст / В Зуєв, В. Зуєва // Вища освіта України. – 2010. – № 2. – С. 7-13.
4. **Кремень В. Г.** Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К.: Грамота, 2005. – 448 с.
5. **Подольская Е. А.** Цели высшего образования: корректировка в ответ на вызовы времени / Е. А. Подольская // Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи : II Міжнар. наук. конф., 15–16 квіт. 2010 р. / Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв, Белгород. держ. ун-т Рос. Федерації. – Х., 2010. – С. 59–61.
6. **Хагуров Т. А.** Высшее образование: между служением и услугой / Т. А. Хагуров // Высшее образование в России. – 2011. – № 4. – С. 47-57.

УДК 165.62

Г. Ю. Семенова

КОНЦЕПЦІЇ НОВОЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕМПІРИЗМУ В ТРАКТОВЦІ Е. ГУССЕРЛЯ

З'ясовуються підстави критики Е. Гуссерлем емпіризму і обґрунтовується значущість цієї критики для сучасної філософії. Осмислюється поняття «досвід» у межах феноменології

Гуссерля. Доводиться, що, відмовившись від крайнощів новоєвропейського раціоналізму, Е. Гуссерль затверджує досвідний характер пізнання, не приймаючи при цьому позицій емпіризму та критикуючи його за цілу низку негативних наслідків.

Ключові слова: феноменологічний метод, емпіризм, досвід, пізнання.

Определяются основания критики Э. Гуссерлем эмпиризма и обосновывается значимость этой критики для современной философии. Анализируется осмысление понятия «опыт» в рамках феноменологии Э. Гуссерля. Обосновывается, что отказавшись от крайностей новоевропейского рационализма, Гуссерль утверждает опытный характер познания, не принимая при этом позиции эмпиризма и критикуя его за целый ряд негативных последствий.

Ключевые слова: феноменологический метод, эмпиризм, опыт, познание.

The bases of criticism E. Gusserle of empiricism are defined and the importance of this criticism for modern philosophy locates. The comprehension of the term «experience» in Husserl's phenomenology frame is analyzed.

It is proved that a basis of knowledge within the limits of empiricism is experience, sensual experience. Within the limits of phenomenology there is a reconsideration of concept of experience and the importance for knowledge of sensual experience. Experience in phenomenology is considered as experience of consciousness which finds out itself as a result of certain system of procedures of a phenomenological method. Experience it not simply sensual perception having the copy in consciousness, consciousness on the basis of sensual experience, obtains the sensual data which are intertwined in difficult model of an institutionalization of a subject. Experience gives to the researcher not easier copy, a subject photo, and a material for creative activity of consciousness. This creative activity isn't reduced to the Lokkovsky design of a combination within the limits of activity of mind of simple ideas (received within the limits of passive activity of mind) for formation of difficult ideas. But for research of experience of consciousness change of installation from natural installation of consciousness in the phenomenological is necessary. The empiricism, with postulation of sensual experience as basis of any knowledge during too time doesn't give an exit to a reality and knowledge of «things» in their identity and a self-reality as work is conducted only with ideas of consciousness which were generated on the basis of the sensual data. The main method of the theory of knowledge, proceeding from the empiricism concept, the induction which gives in research only the approached data is. Thereupon there can not be a speech about achievement of general and necessary knowledge. On the one hand there is a refusal of any metaphysics, deducing knowledge only from the sensual data, and on the other hand possibility of comprehension of things thereby is closed.

Keywords: the method of phenomenology, empiricism, experience, cognition.

Постановка проблеми. Актуальність даної теми полягає в тому, що довгий час теорія пізнання, притаманна емпіризму, домінувала у філософії, науці та житті людства. ХХ ст. відкрило всі можливі кризові проявлення цього домінування, що дозволило йому стати часом банкрутства крайнього емпіризму, але тим не менш цей напрямок не збирається поступатися позиціями, що і приводить до посилювання кризи в науці і філософії сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато авторів сучасності займаються питаннями кризи в науці та філософії, питаннями розвитку чи занепаду класичної раціональності і, у цьому контексті постає питання про коріння цієї кризи та занепаду. Саме в таких випадках повертаються до філософії Нового часу. Серед сучасних авторів, які частково займаються цією проблемою, можна відзначити І. Т. Касавіна, З. А. Сокулера, В. С. Швирева, К. В. Рутманіса, Н.С. Мудрагея, О.Н. Шпарага, Н.А. Іванова-Георгієвська, В. І. Кебуладзе та ін.

Е. Гуссерль був одним із перших мислителів, які усвідомили наявність даної кризи і тенденції до її посилювання, отже, Гуссерль ретельно досліджував витоки цієї кризи і запропонував варіант виходу з неї, який і на сьогодні має актуальний характер.

Відтак **мета** статті – з'ясувати підстави критики Гуссерлем емпіризму і обґрунтувати значущість цієї критики для сучасної філософії.

Основна частина. Феноменологія була осмислена її засновником як неокартезіанство. І дійсно Гуссерль формував концепцію пізнання у межах традиції класичного раціоналізму. Та при цьому він не приймав цілий ряд Декартівських положень. Він відстоював необхідність приймати за основу пізнання досвідні чуттєві враження, однак, не переходячи при цьому на позиції емпіризму. Як цілісна гносеологічна концепція емпіризм сформувався у XVII—XVIII ст., найважливішими його представниками є Френсіс Бекон, Томас Гоббс, Джон Локк, Джордж Берклі, Девід Юм. Також потрібно відзначити, що в XIX – ХХ ст. цей напрям у теорії пізнання представлений позитивізмом, неопозитивізмом (логічним емпіризмом) та інш.

Гуссерль розробляв філософську концепцію наукової теорії, спираючись на образ науки, що виник ще в часи Галілея. Мова не йде про одну науку, яка виступає як зразок, а йдеться саме про єдність образу всіх наук: одноманітність методів дослідження, єдність підходу до предмету дослідження.

Наука, нарешті, вирвалася із чіпких лап релігії, вирішила досліджувати світ таким, яким він є, без передумов, нав'язаних писанням або ще чимось або кимось. Галілей був першим, хто спробував математизувати всі сфери буття і природи, задаючи новий образ дослідження. Принцип науки, що випливає із цього, такий, усі дані підганяються під ті або інші способи вимірювання, обчислення і так далі, щоб ці дані можна було записувати у вигляді математичних формул.

Але, оскільки філософія в Новий час виступала як головна наука об'єднуюча всі інші, то математизація не минула і її. І саме філософія, задаючи єдину методологію наукам, дозволила перенести цей метод із математики у всі інші галузі природознавства.

Далі за Галілеєм, звичайно, найбільш на образ науки вплинули Ф. Бекон і Р. Декарт і їхні методи. Авторитет великого англійського систематизатора наук, що обґрунтував дослідне природознавство, привів до панування в науці індуктивних методів пізнання. Декарт зі своїм методом сумніву, по-перше, затвердив необхідність керуватися лише власним розумом і досвідом. По-друге, ствердив, що за достеменне можна приймати лише те, що відкривається з очевидністю. І ця очевидність може гарантувати, істинність пізнаного і для інших учених, які можуть і повинні як справжні вчені перевірити дане положення, пропустити його через свій розум. Відкривається ще один принцип науки: принцип перевіряємості наукових даних.

Результатом математизації дійсності є створення ідеалізацій, які в природі не існують, але саме стосовно них формулюються всі наукові закони і створюються різні рівняння і формули. До природних об'єктів ці закони застосовуються лише із врахуванням погрешностей. Біда в тому, що сталася онтологізація цих наукових вимог, внаслідок чого світ перестав існувати цілісно, роздібився на атоми, щільність, промені і так далі і перевагу віддавали науковій картині світу, а не реальній. Це знайшло віддзеркалення у ряді концепцій мислителів Нового часу, наприклад Дж. Локка.

Локк, як і інші представники емпіризму, не визнавав, на відміну від раціоналістів, наявність у душі природжених ідей, ідеї з'являються в душі лише завдяки досвіду. «Ці положення не відображені в душі від природи, бо вони невідомі дітям, ідіотам і іншим людям» [7, с. 97]. І далі. «Всі ідеї приходять від відчуттів або рефлексії. На досвіді ґрунтується все наше знання, від нього врешті-решт воно походить. Наше спостереження, направлене або на зовнішні предмети, що відчуються, або на внутрішні дії нашого розуму, які ми самі сприймаємо і про яких ми самі роздумуємо, доставляє нашому розуму весь матеріал мислення. Це багате джерело більшості наших ідей, залежних цілком від наших відчуттів і через них входять у розум, я і називаю відчуттям» [7, с. 154].

Досвід представлений у вигляді зовнішніх відчуттів і рефлексії, здатності осмислювати зовнішній досвід і формувати ідеї. Тобто, є досвід зовнішній і внутрішній, що згодом відкидалося батьком позитивізму Контом, який вважав наявним лише зовнішній досвід. Це відзначає Інґарден, кажучи про емпіризм: «Без досвіду немає науки. Під цим розуміється плотський, «зовнішній» досвід: бачення, слух і так далі. У крайньому випадку призначається ще один вид досвіду, а саме так звана «рефлексія» або, якщо завгодно, «внутрішнє» сприйняття. Я говорю «в крайньому випадку», оскільки ви знаєте, що Оґюст Конт, творець позитивізму у Франції, дуже рішуче висловлювався проти цього» [5].

Зовнішній досвід, по Локку, дає нам прості ідеї, які відповідають первинним якостям самих предметів (щільність, протяжність, форма і рухливість) і їхнім вторинним якостям. Внутрішній досвід, або рефлексія, дає нам прості ідеї видів діяльності розуму. Розум пасивно сприймає прості ідеї і на підставі цих простих ідей формує ідеї складні, тобто йдеться вже про творчу активність розуму. Гуссерль відзначає, що Локк повністю упускає з виду намічену у Декарта тематику інтенційності, що не дозволяє говорити про серйозне дослідження душевного життя, душа представлена у вигляді замкнутого простору: «Душа є для себе така ж замкнута реальність, як і тіло; у найвищому натуралізмі душа розуміється тепер як якийсь простір, по його знаменитому порівнянню: як дощечка для написання, на якій з'являються і зникають психічні дані» [4, с. 122]. Душа, за допомогою рефлексії може вивчати лише свої власні акти і здібності, закриваючи, таким чином, вихід до самих речей. Але ідея Локка про пасивність розуму при сприйнятті простих ідей і активності розуму при створенні складних ідей мала своє віддзеркалення у феноменології Гуссерля. А саме при розгляді ним інтенційної природи свідомості. Ця ідея виступила як передумова вчення Гуссерля про пасивність феноменологічного споглядання і активності конститування.

Тобто також вважає джерелом дійсного знання чуттєвий досвід. Ним було створено вчення про суб'єктивність всіх конкретних феноменів чуттєво споглядаємої природи і світу взагалі. Феномени існують лише в суб'єктах; вони розгортаються в них лише як каузальні наслідки процесів, що відбуваються в дійсній природі, які, зі свого боку, існують лише в математичних властивостях.

На думку Гуссерля, вихід до об'єктивних істин у даній концепції, як і у всіх інших концепціях емпіризму, закритий, бо лише відчуття формують у людині ідеї про зовнішній світ. А відчуття дають нам щось щільне, протяжне, рухоме або таке, що покоїться, і цілісність картини світу втрачається.

Філософія нового часу, відзначає Гуссерль, представлена як боротьба між фізикалістським об'єктивізмом, властивим емпіризму, і трансцендентальним суб'єктивізмом. Представником позиції трансцендентального суб'єктивізму можна назвати, наприклад, Дж. Берклі. Хоча і Локк, і Берклі є представниками емпіризму, погляди їх різняться. Берклі вважає вторинні якості Локка по суті первинними, оскільки людина здатна пізнати саме їх, а з них вже мати уявлення про якості первинні. «За допомогою зору я складаю ідеї про світло і кольори, про їхні різні міри і види. За допомогою дотику я сприймаю тверде і м'яке, тепле і холодне, рух і опір, і притому більш менш всього цього відносно як кількості, так і міри. Нюх дає мені запахи; смак – відчуття смаку; слух – звуки у всій різноманітності по тону і складу. Оскільки різні ідеї спостерігаються разом одна з іншою, то їх позначають одним ім'ям і вважають якою-небудь річчю» [1, с. 43]. Інакше кажучи, наше знання про світ представлене у вигляді знання про вторинні якості, тобто безпосередніх даних чуттєвого досвіду. Це неминуче приводить до скепсису в затвердженні абсолютної істини, дійсного пізнання зовнішнього світу. Виходячи із трансцендентального суб'єктивізму, має сенс говорити лише про істини відносні. Але трансцендентальний суб'єкт, який був відкритий Декартом, (але повною мірою не осмислений їм самим), у даних концепціях представлений просто як діяльність душі, або психічна діяльність, що з точки зору Гуссерля не відповідає філософському розумінню трансцендентального суб'єкта як джерела всіх полагань. Продовжувачем цієї лінії можна вважати Юма, як відзначає Гуссерль «до кінця у вказаних напрямках доходить Юм. Усі категорії об'єктивності, в яких наукове і повсякденне життя мислить об'єктивний, поза душою світ (науковий – в науковій, донаукове – в повсякденному житті) суть фікції» [4, с. 135]. Він також був противником природжених ідей і вважав, що будь-яке пізнання починається з досвіду і ним обмежується. Досвід складається зі сприйняття, сприйняття діляться на враження (відчуття і емоції) і ідеї (спогоди і уяви). Людина – це осереддя сприйняття. Але ми закуті в межі нашого сприйняття і ніколи не знаємо, що за ним. Це означає, що питання про те, що є джерелом відчуттів – принципово не вирішуване питання. «Саме більше, що ми можемо зробити для того, щоб представити зовнішні об'єкти при припущенні, що вони специфічно відмінні від наших сприйняття, це утворити співвідносну ідею про них, не претендуючи на збагнення співвіднесених об'єктів» [9, с. 125]. Можливості вийти за межі суб'єкта у людини немає, таким чином, розкрити граничні підстави нашого пізнання неможливо. Також Юм позбавив об'єктивної значущості відношення причинності, причинно-наслідкової зв'язки в теорії Юма є результатом суб'єктивної звички зв'язувати постійно уявлення, що йдуть одне за одним. Юм, зрештою, приходив до скепсису і соліпсизму і, як вважає Гуссерль, «Юмов скептицизм і ірраціоналізм, як і всякий інший, знімає сам себе. Наскільки гідний захоплення геній Юма, настільки ж гідно жаль те, що його не супроводить настільки ж значний філософський етос» [4, с. 125].

Юм, а згодом і Кант (хоча він і не був емпіристом) кожен по-своєму, привели до остаточної втрати віри в можливість безпосереднього пізнання світу, хоча і розкрили неспроможність фізикалістського об'єктивізму, із чим Гуссерль солідарний, але заразили всю подальшу філософію і науку скептицизмом, релятивізмом, суб'єктивізмом і нігілізмом, від чого Гуссерль прагне очистити пізнання.

Найбільше звучання всі ці негативні для теорії пізнання тенденції придбали в ХІХ столітті з виникненням позитивізму. Батьком позитивізму вважається О. Конт. «Позитивізм (франц. positivisme, від латів. positivus – позитивний), філософський напрям, витікаючий з тези про те, що все справжнє, «позитивне» знання може бути отримане лише як результат окремих спеціальних наук або їх синтетичного об'єднання і що філософія як особлива наука, що претендує на самостійне дослідження реальності, не має права на існування» [8, с. 1123]. Розвиток самого позитивізму – це вкорінення традиції суб'єктивного ідеалізму, як його визначив Конт. Конт оголосив розрив із філософією в класичному розумінні цього терміну, викорінюючи з теорії пізнання будь-яку «метафізику» (у тому числі і можливість збагнення аподиктичних підстав пізнання, можливість розкрити причини і суть пізнання). «Нарешті,

в позитивному стані людський розум, визнавши неможливість досягти абсолютних знань, відмовляється від дослідження походження і призначення Всесвіту і від пізнання внутрішніх причин явищ і цілком зосереджується, правильно комбінуючи міркування і спостереження, на вивчення їхніх дійсних законів, тобто незмінних стосунків послідовності і подібності» [6, с. 155].

Але стрімкий розвиток настільки улюбленого позитивізмом наукового знання, привів до зміни і перегляду наукових понять, що викликало необхідність перегляду підстав пізнання. Філософії довелося переглянути свій погляд на саму себе. У цей переломний момент всі погляди обернулися до психології, яка повинна була допомогти розібратися зі свідомістю і відкрити основи пізнання, що дало потужний поштовх до розвитку такого явища, яке Гуссерль називає «психологізмом».

Але повернемося до емпіризму, в рамках якого питання про цінність і значення пізнання ставиться в тісну залежність від його походження з досвіду. Знання, з цієї точки зору, настільки достовірне, наскільки його джерелом є досвід. Але Гуссерлю це не дає можливості говорити про досягнення безумовного, загального і необхідного пізнання. Адже черпаючи критерії істинності з одиничних фактів досвіду, ми ніколи не можемо бути впевненими в повноті наших спостережень і в безумовній необхідності (тобто нерозривності) відомих одиничних зв'язків у досвіді; досвід може, тому, гарантувати лише більшу або меншу (хоч би і дуже високу) вірогідність пізнання. Як же бути з логічними, математичними законами, які прийнято вважати загальними і необхідними? Загальність і необхідність відомих зв'язків у досвіді пояснюється одноманітною дією на нас відомих вражень, що повторюється. Одні і ті ж враження, що повторюються багато раз, породжують у душі ідеї і асоціації. Подібні асоціації, повторюючись багато раз, стають звичними і, нарешті, нерозривними, так що у нас не лише два уявлення незмінно зв'язані у свідомості одне з іншим, але всяка спроба розірвати зв'язок між ними, тобто усвідомлювати їх порізно, стає неможливою або, як мовиться, немислимою, так, наприклад, вважає Мілль. Проблема апіорності багатьох ідей у даному контексті вирішується історичним розвитком роду людського і багатократним повторенням різних асоціацій, які передаються з покоління в покоління, цю позицію розвивав Спенсер. Також величезну роль для усвідомлення закономірності наших пізнавальних процесів грає соціальне середовище. У даному випадку йдеться про соціальний досвід, а не індивідуальний. Вундт у своїй праці, присвяченій психології народів, розглядає цей соціальний досвід, виходячи з розуміння ним завдань психології. «А оскільки завданням психології є опис даних станів індивідуальної свідомості і пояснення зв'язку його елементів і стадій розвитку, то і аналогічне генетичне і причинне дослідження фактів, що передбачають для свого розвитку духовні взаємини, що існують у людському суспільстві, поза сумнівом, також повинне розглядатися, як об'єкт психологічного дослідження» [2]. Так звана загальність і необхідність виступають тут як результат впливу досвіду, що повторюється, на нашу психічну і фізичну організацію. Цей вплив досвіду породив такий асоціативний зв'язок, який став для людини нерозривним, в результаті концентрації спадкового досвіду, індивідуальній звичці і впливу соціального середовища. Також Спенсер як еволюціоніст, передбачає мінливість істин, їхню еволюцію, оскільки вони представлені з більшою чи меншою мірою достовірності, схильні хоч і до повільної, але зміни. Як видно, вся позитивістська філософія просочена юмізмом і виводить природні закони мислення з досвіду, часто відзначаючи, що самому мисленню вони не властиві. Так, наприклад, Геринг пише, що при спостереженні природного мислення, можна переконатися в тому, що воно не знає закону тотожності і не слідує йому, швидше возиться з протиріччями, не отримуючи приводу засумніватися в істинності своїх думок. Подібним же чином емпіристи намагаються пояснити походження з досвіду і інших необхідних елементів пізнання.

Для Гуссерля весь цей образ філософії і теорії пізнання, є недопустимим, «Емпіризм обезголовлює філософію» [4, с. 24]. Чим же саме? – виключенням з пізнання метафізичної проблематики. Адже науки про факти формують людство, яке піклується лише про факти. Питання про сенс життя, свободу визначення людини у навколишньому світі, про розум як такий, про дійсні підстави нашого пізнання, можливість збагнення дійсності, відповідальності окремої людини за формування свого ось-буття і так далі залишаються за бортом. Науки, що вивчають лише тіло, нічого не можуть сказати про душу, а це означає, що не може йти мови про цілісне вивчення людини, і формування цілісної об'єктивної картини світу, бо кожна наука вивчає окрему сферу буття. Це відбувається тому, що кожен вчений не розглядає об'єкт у його самоданності, а концентрується на окремих моментах даного об'єкту в збиток цілісності сприйняття. Як відзначає Інгарден, характеризуючи знову ж таки розвиток позитивізму і його переважання у філософії і в теорії пізнання взагалі, з часом не машини працюватимуть на

людину, а людина на машини. Тобто, навіть безпосередній досвід, який грав таку величезну роль, поступово втрапить своє значення. Світ перетворюється при такому підході в набір порожніх понять. Цілісні об'єкти світу перетворюються на набір атомів і так далі, тобто «прости» і «складені» ідеї Локка мають продовження.

Це не означає, що Гуссерль заперечував позицію емпіризму взагалі як таку, з її вихідною позицією – досвідом. Досвід грає у феноменології одну з головних ролей. «Принцип всіх принципів» і гасло «назад до речей» тому свідочтво. Але розуміння досвіду в емпіризмі і феноменології абсолютно різні. Досвід це не лише і не просто відчуття. Досвід свідомості – це безперервний потік, весь комплекс переживань, в рамках яких спочатку представлений предмет досвіду; акти свідомості, в межах яких він представлений; акти свідомості, які конституують цей предмет і так далі. Досвід – це живе життя свідомості, в рамках якої здійснюється безпосереднє пізнання, з «самого джерела», «споглядання, що дає с самого джерела» або інтуїція. І це «споконвічне, що дає споглядання, є правове джерело пізнання». Як пише Інгарден «у цьому початковому, справжньому досвіді підтверджується «право» певних пізнавальних результатів; тут «право» на істину, на значущість повинно отримати своє правове обґрунтування із граничного, такого, що спочатку дає споглядання. Воно є джерело значущості або істини» [5]. Цей досвід відкриває вихід до трансцендентального еґо і тим самим до дійсних підстав пізнання, реабілітуючи цим «метафізику» в сенсі універсальної філософії, здатної дати метод для виявлення аподиктичних підстав науки, і пізнання взагалі. Тим самим знімається скептицизм і релятивізм. Як пише Гуссерль, – «зароджується безконечний світ, світ ідеальностей – такий світ, об'єкти якого стають доступні нашому пізнанню не окремо, в недосконалому вигляді і як би випадково, а досягаються раціональним, систематично єдиним методом; і при безконечному русі вперед кожен об'єкт врешті-решт досягається в своєму повному по-собі-бутті» [4, с. 31]. Досвід феноменологічного дослідження виявляє себе не в безпосередньому вигляді живого сприйняття, а в результаті складної системи процедур феноменологічного методу, завдяки яким філософ дістає доступ до трансцендентально-феноменологічного досвіду.

І так як досвід виступає одним із головних критеріїв пізнання у феноменології Е. Гуссерля в Ідеях I, він визначає себе як дійсного позитивіста – «Ми позитивісти, істинні позитивісти» [3].

Емпіристи розглядають поняття досвіду дуже однобічно, і в зв'язку з цим свідомість також представлена якомсь фактично і статично. Психологія, в якій представники психологізму хотіли бачити основу логіки, філософії і теорії пізнання, продовжує при цьому існувати як наука емпірична, що діє в рамках природної настанови свідомості, саме тому власне про роботу свідомості вона по суті нічого не може сказати.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Послідовний розгляд концепцій пізнання емпірично направлених філософів і концепції феноменології Гуссерля, дозволяє зробити висновок про підстави критики Гуссерлем емпіризму і значущості цієї критики для сучасної філософії. Основою пізнання в рамках емпіризму є досвід, чуттєвий досвід. У межах феноменології відбувається переосмислення поняття досвіду і значущості для пізнання чуттєвого досвіду. Досвід у феноменології розглядається як досвід свідомості, який виявляє себе в результаті певної системи процедур феноменологічного методу. Досвід це не просто чуттєве сприйняття, що має свою копію у свідомості, свідомість на підставі чуттєвого досвіду отримує чуттєві дані, які вплітаються в складну модель конституювання предмету. Досвід дає дослідникові не просто копію, фотографію предмету, а матеріал для творчої активності свідомості. Ця творча активність не зводиться до Локківської конструкції поєднання у межах активності розуму простих ідей (отриманих у межах пасивної діяльності розуму) для утворення складних ідей, хоча це і з'явилося основою для психологістськи направлених мислителів, і знайшло віддзеркалення в Гуссерльовській концепції інтенційності. Але для дослідження досвіду свідомості потрібна зміна настанови з природної на феноменологічну. Емпіризм постулюванням чуттєвого досвіду як основи будь-якого пізнання у той самий час не дає виходу до реальності і пізнання «самих речей» в їхній тотожності і самоданності, оскільки робота ведеться лише з ідеями свідомості, які сформувалися на основі чуттєвих даних. Головним методом теорії пізнання, виходячи з концепції емпіризму, є індукція, яка дає в дослідженні лише наближені дані. У зв'язку з цим не може йти мова про досягнення загального і необхідного знання. З одного боку, відбувається відмова від будь-якої метафізики, виводячи пізнання лише з чуттєвих даних, а з іншого боку, тим самим закривається можливість збагнення самих речей.

Бібліографічні посилання:

1. Беркли Дж. Сочинения / Дж. Беркли ; [пер., общ. ред. и вступит. статья И.С.Нарского].

– М. : «Мысль», 1978. – 556 с.

2. Вундт В. Проблемы психологии народов [Электронный ресурс] / В. Вундт. – Режим доступа: http://www.magister.msk.ru/library/philos/vundt_04.htm
3. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. Кн.1. Общее введение в чистую феноменологию / Э. Гуссерль. – М. : Наука, 1999. – 336 с.
4. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. Введение в феноменологическую философию / Э. Гуссерль ; [пер. с нем. Д.В. Скляднева]. – СПб.: «Владимир Даль», 2004 – 399 с.
5. Ингарден Р. Введение в феноменологию Эдмунда Гуссерля / Р. Ингарден ; [пер. с англ. А. Денежкина и В. Куренного]. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.sfi.ru/lib.asp?rubr_id=823
6. Конт О. Дух позитивной философии / О. Конт. – М.: «АСТ», 2003. – 256 с.
7. Локк Дж. Сочинения в 3-х т.: Т.1 / Дж. Локк ; [пер. с англ. А.Н.Савина]. – М.: Мысль, 1985. – 621 с.
8. Шпарага О.Н., Филипович А.В. Феноменология / О.Н. Шпарага, А.В. Филипович // Всемирная энциклопедия: Философия / [главн. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов]. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, «Современный литератор», 2001. – С.1123–1126.
9. Юм Д. Сочинения / Д. Юм ; [под общ. ред., со вступит. статьей и прим. И.С. Нарского]. – М.: «Мысль», 1965. – 847 с.

УДК 141.33

Т. А. Купцова

*Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
ім.ак.В.А.Лазаряна*

СТАТЕВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ МІФОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ СЛОВ'ЯН

Здійснюється філософський аналіз онтологічних витоків бівалентності і дуалізму міфологічного світоуявлення слов'ян. Доводиться, що міф як знаково-символічна система світоуявлення наших пращурів, спираючись на есенціалістське розуміння людської природи, сформував матричні духовні конструкції Аніми та Анімусу, які пізніше закріпилися у формі суспільних гендерних стереотипів.

Ключові слова: міфологічна свідомість, дуалізм, маскулінне, фемінінне, культура, архетип, бівалентність.

Осуществляется философский анализ онтологических истоков бивалентности и дуализма мифологического мировоззрения славян. Доказывается, что миф как знаково-символическая система мифологического мировоззрения наших предков, опираясь на эссенциалистское понимание человеческой природы, сформировал матричные духовные конструкции Анимы и Анимуса, которые позже закрепились в форме общественных гендерных стереотипов.

Ключевые слова: мифологическое сознание, дуализм, маскулинное, фемининное, культура, архетип, бивалентность.

Philosophical analysis of ontological source of bivalence of mankind and dualism of mythical world outlook is represented. In the article it is proved that mythical views about feminine and masculine were reflected in all spheres of our ancestry's existence with striking evidence. It is shown that myth as a symbolic system of world outlook is based on essentialistic understanding of human being's nature. Thus it formed matrix spiritual constructions of Anima and Animus. The analysis given in the article proves that characteristic features of these constructions were attached in the form of social gender stereotypes in the progress of sociosexual differentiation of culture. Archetypes of feminine and masculine in the structure of mythical consciousness existed as unconscious and determined main phenomena of the objective reality. It is shown, that the first steps of mythical thinking of Slavonic people on the way of differentiation of masculine and feminine were notions about opposite light and dark, warm and cold, life and death. So warm, light were considered as masculine; cold, humid and dark – as feminine.

In the article it is underlined that character of sex differentiation is reflected more vividly in so-called "ritual transition", besides, in the ceremony of initiation in wedding and funeral process.